

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TA'LIMNI
RIVOJLANTIRISH RESPUBLIKA
ILMIY-METODIK MARKAZI

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

KORREKSIYA VA KORREKSION METODIKALAR

Atabayeva Nargis Batirovna

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti, "Amaliy psixologiya" kafedrasida professori,
psixologiya fanlari doktori

Reja:

Korreksiya
haqida
tushuncha

Korreksion
metodikalar haqida
tushuncha

Korreksiya
metodikalarni
qo'llash

MAQSAD

Psixologlarda
korreksiya
tushunchasi va
uning vazifalari
haqida bilim
shakllantirish.

Yosh
xususiyatlariga
ko'ra qo'llaniladigan
korreksion
metodikalar bilan
tanishtirish.

Amaliy
mashg'ulotlar orqali
psixologik
muammolarni
aniqlash va ularga
mos korreksiya
usullarini tanlash
ko'nikmasini
rivojlantirish.

Psixologlarning
kasbiy
kompetensiyalarini
oshirish.

VAZIFA

Shaxs va bolaning psixologik rivojlanishida yuzaga keladigan muammolarni aniqlash, Destruktiv fikr, emotsiya va hulq-atvorni tuzatish (korreksiya qilish) usullarini o'rgatish.

Korreksion metodikalarning turlari va ularni amaliyotda qo'llashni ko'rsatish, psixologik yordam ko'rsatish jarayonida ilmiy asoslangan yondashuvlardan foydalanishga tayyorlash.

Psixologik amaliyotda qo'llaniladigan diagnostika va korreksiya metodlarini tanlash, tahlil qilish va samarali qo'llash malakasini rivojlantirishni ko'zda tutadi.

“Assotsiatsiyalar” mashqi: “korreksiya” so‘zi bilan bog‘liq birinchi fikringizni yozing.

Korreksiya bu.....

Korreksiya (lotincha correctio – "to'g'rilash", "tuzatish") psixologiyada shaxsning rivojlanishidagi muammoli yoki noqulay holatlarni tuzatish, yumshatish yoki yo'qotishga qaratilgan maqsadli psixologik ta'sir jarayonini anglatadi.

Ya'ni:

Boladagi xulq-atvor, his-tuyg'u yoki kognitiv jarayonlardagi qiyinchiliklarni aniqlash va tuzatish;

Rivojlanish normasiga to'sqinlik qilayotgan holatlarni yengillashtirish;

Bolaning salbiy tajribalarini ijobiy yo'nalishga o'zgartirish;

Shaxs rivojlanishini yordamchi va to'g'ri yo'nalishga qaratilgan jarayon.

D.B. Elkonin tuzatishning yoʻnalganligi korreksiya xarakteriga bogʻliq ravishda tuzatishning ikki usulini ajratishni taklif qiladi:

Taraqqiyotdan chetlashish belgilariga qaratilgan - **simptomatik korreksiya.**

Taraqqiyotdan chetlashish sabablari va manbalariga qaratilgan – **kauzal korreksiya.**

Asosiy vazifa — psixik taraqqiyot me'yorlarini o'rganish

Neyropsixologik daraja — miya faoliyatini tahlil qilish.

Umumpsixologik daraja — inson ichki olami qonuniyatlari va mexanizmlariga tayanish.

Yosh psixologik daraja — umumpsixologik ma'lumotlarni konkretlashtirish va individuallashtirish.

Psixokorreksiyaga zamonaviy yondashuvlar

Psixodinamik

Kognitiv-bexivioral

Biopsixosotsial

Akbar – tengdoshlar bilan muloqotda qiyinchiliklarga bogʻliq depressiyaga ega boʻlgan oʻsmir

Biologik yoʻnalishda

bu holat genetik axborot sifatida tahlil qilinadi.

Psixodinamik yoʻnalishda

ijtimoiy xavotir bilan bogʻliq psixologik muammo sifatida qaraladi.

Kognitiv

adaptiv koʻnikmalarni etishmasligi bilan bogʻlab tahlil qilinadi.

Biopsixosotsial yoʻnalishda

Oilaviy psixologik bosim shaxsda sotsial, ijtimoiy-psixologik va biologik oʻzgarishlarni keltirib chiqaradi.

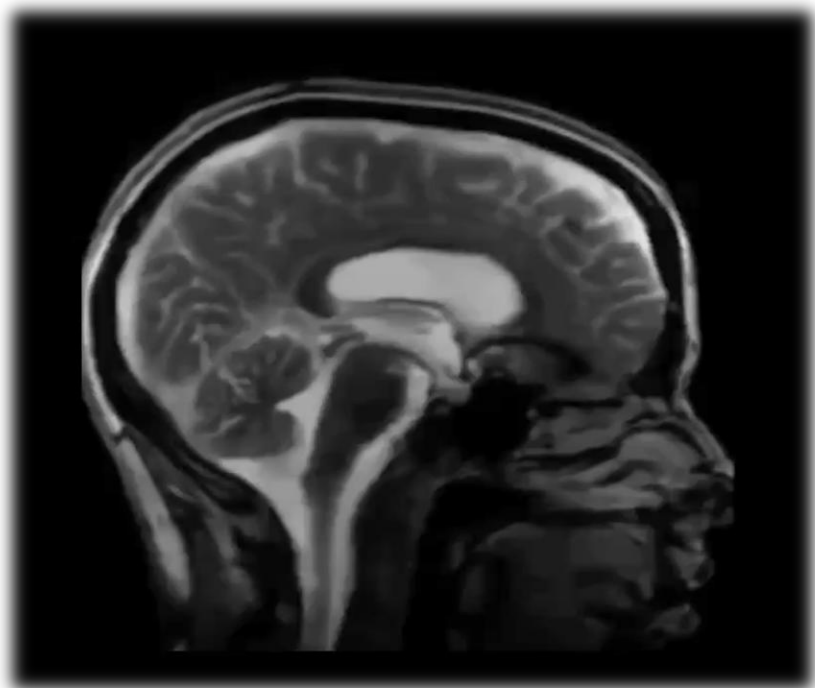
Keys:

Akbar ijtimoiy muloqot qiyinchiligi.

Akbar — tengdoshlar bilan muloqotdagi qiyinchiliklar fonida depressiyaga ega bo'lgan o'smir; muammo biologik, psixologik va ijtimoiy omillar ta'siri bilan izohlanadi.

Miya ish faoliyati biopsixo ijtimoiy yondashuv

Biopsixoi jtimoiy yondashuv

Bu yondashuv bola salomatligi va rivojlanishini uch omil birgalikda belgilashini ko'rsatadi:

Biologik omillar – genetik meros, asab tizimi, miya faoliyati, gormonal tizim, sog'liq holati.

Psixologik omillar – fikr, hissiyot, motivatsiya, stressga qarshi kurashish usullari, shaxsiy xususiyatlar.

Ijtimoiy omillar – oila, do'stlar, jamiyat, madaniyat, iqtisodiy sharoit, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash.

Hujayralar voqea hodisalar asosida (S) bir-biri bilan maxsus aloqalar – sinapslar orqali ulanadi. Bu jarayon natijasida insonda fikrlash, ilmni anglash va idrok qilish yuz beradi

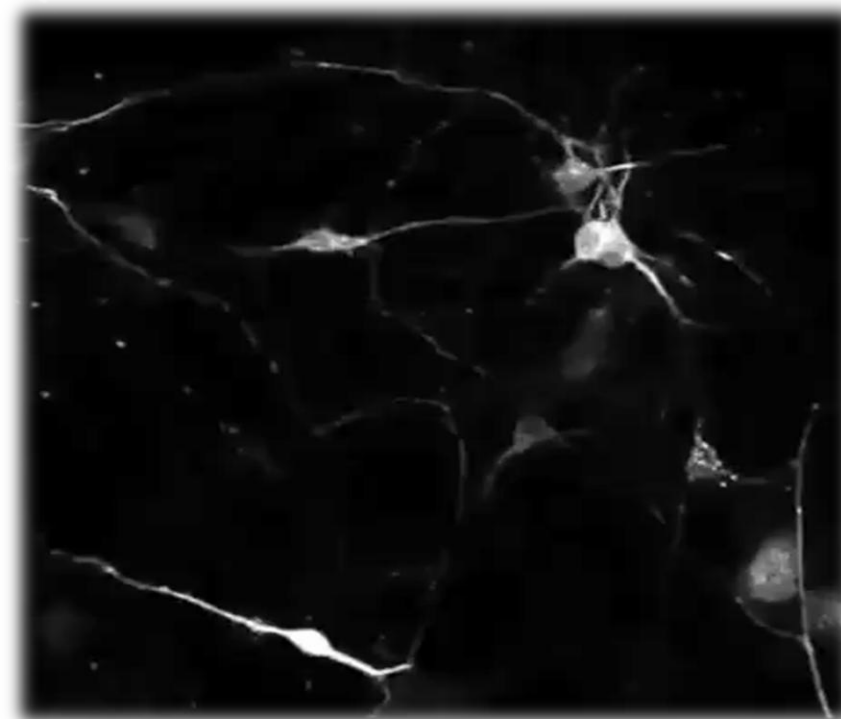
Bolaning psixologik rivojlanishi

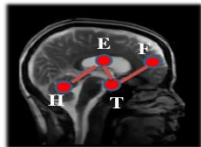
Bola yashab o'tgan voqea-hodisalar (S) uning o'ziga va atrof-muhitga bo'lgan qarashlarini shakllantiradi. (R)

Ushbu qarashlar (asosiy fikrlar va ishonchlar) shaxsning butun hayoti davomida uning xulq-atvori va qarorlariga ta'sir ko'rsatadi. Kelajakda u o'xshash voqea-hodisalarni (triger (T) ham aynan shu shakllangan qarashlar orqali idrok etadi.

Bu jarayon ko'pincha ong ostida, ya'ni anglanilmagan holda sodir bo'ladi.

-Psixologik jarohatlar (kuchuk misol)

Miya ish faoliyati

Harf	Ma'nosi	Izoh	Misol
F	Fikr	Insonning ongida paydo bo'ladigan o'y, mulohaza, qarashlar	"Men buni uddalay olmayman" deb o'ylash
E	Emotsiya	Fikrlar ta'sirida yuzaga keladigan hissiyotlar	Qo'rquv, xursandchilik, g'azab
T	Tana	Emotsiyalar tanada aks etadi, fiziologik o'zgarishlar paydo bo'ladi	Yurak tez urishi, qo'l titrashi, yuz qizarishi
H	Hulq-atvor	Fikr, emotsiya va tana holati natijasida paydo bo'ladigan xatti-harakatlar	Suhbatdan qochish, yordam so'rash, kulib javob berish

FETH (Fikr – Emotsiya – Tana – Hulq-atvor) jadvalining psixoterapiyada qo‘llanilishi

Element	Psixoterapiyada qo‘llanishi	Misol
F – Fikr	Kognitiv terapiyada mijozning salbiy avtomatik fikrlarini aniqlash va o‘zgartirish uchun ishlatiladi.	“Men hech narsaga yaramayman” fikrini “Men ko‘p narsani o‘rganishim mumkin” ga almashtirish.
E – Emotsiya	Emotsiyalarni tanib olish, nomlash va ularni boshqarishni o‘rgatish.	Qo‘rquvni aniqlab, uni tinchlantiruvchi texnikalar orqali kamaytirish.
T – Tana	Tana sezgilarini kuzatish, mushaklarni bo‘shashtirish va nafas mashqlari orqali stressni kamaytirish.	Mijozga nafas olish mashqlarini o‘rgatish, tanadagi taranglikni kuzatish.
H – Hulq-atvor	Salbiy odatlar o‘rniga mos va sog‘lom hulq-atvorni shakllantirish.	Mijoz qo‘rqqanida qochish o‘rniga qo‘llab-quvvatlovchi odam bilan gaplashishga odatlanadi.

Psixoterapevt uchun foydasi:

Mijozning muammosini 4 darajada (fikr, emotsiya, tana, hulq) ko‘rish imkonini beradi. Qaysi darajada “uzilish” borligini aniqlash osonlashadi. Mijozni o‘z-o‘zini kuzatishga o‘rgatadi (self-monitoring).

Bolaning asosiy emotsional ehtiyojlari qondirilmasa

Dj. Boulbi (bog'lanish nazariyasi) asosida bolaning 5 asosiy emotsional ehtiyoji:

1. Xavfsizlik va barqaror bog'lanish

Bola o'zini himoyalangan, tashlab ketilmaydigan va yaqin odam tomonidan qo'llab-quvvatlanadiganini his qilishi kerak.

2. Sevgi va qabul qilinish

Bola qanday bo'lsa ham, shundayligicha qabul qilinishi va mehr-muhabbat ko'rishini zarur.

3. Mustaqillik va erkin rivojlanish

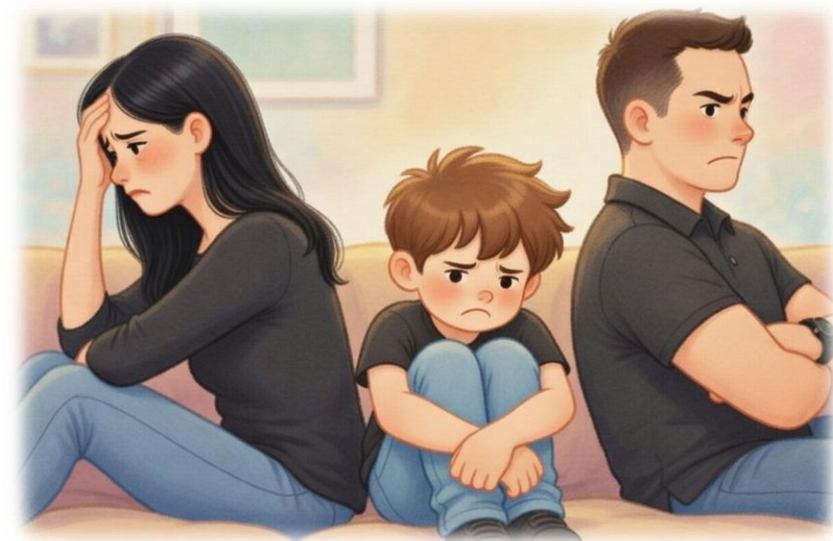
Bola o'z tanlovi va tashabbuslarini sinab ko'rishini, xatolaridan o'rganishi uchun imkoniyatga ega bo'lishi kerak.

4. Erkin ifoda va o'yin

Bola his-tuyg'ularini erkin bildirish va o'yin orqali o'zini ifoda etishga sharoit topishi lozim.

5. Chegaralar va tartib

Bola uchun aniq qoidalar va chegaralar mavjud bo'lishi, lekin ular mehribonlik bilan o'rnatilishi zarur.

Maktabgacha yoshda qo'llaniladigan asosiy korreksion metodikalar

O'yin – maktabgacha yoshdagi bolaning asosiy faoliyati bo'lgani uchun terapiya jarayonida ham eng samarali vositadir.

O'yin terapiyasi

Art-terapiya

Art-terapiya – bolaning ichki dunyosini ijodiy faoliyat orqali ifoda etish usuli.

Musiqqa bolaning emotsional holatini yumshatish va tartibga solishda muhim ahamiyatga ega.

Musiqqa terapiyasi

Relaksatsiya va nafas

Bolalarda stress, qo'rquv yoki tashvish bo'lganda qo'llaniladi.

KEYS:

Agresiv bola

Muloqot qiyinchiligi

Qo'rquvchan bola

YOSH XUSUSIYATLARIGA MOS RAVISHDA QO‘LLANILADIGAN KORREKTSION METODIKALAR

3 yoshli bolalar uchun korreksion metodikalar

Maqsad: nutq, sensor rivojlanish, emotsional barqarorlikni shakllantirish.

Predmetli o‘yinlar: turli rangdagi kubiklarni terish, piramidachalarni yig‘ish.

Nutq rivojlantirish o‘yinlari: “Qaysi hayvon qanday ovoz chiqaradi?” mashqi.

Art-terapiya: qo‘l bilan bo‘yash, loydan sodda shakllar yasash.

Hissiy korreksiya: “Yaxshi-yomon kayfiyat” kartochkalari orqali hissiyotlarni ajratish.

4 YOSHLI BOLALAR UCHUN KORREKTSION METODIKALAR

Maqsad: diqqat, xotira va nutqni rivojlantirish.

Diqqat mashqlari: “Ortib qolgan narsani top”
(rasmda keraksiz predmetni topish).

Nutqni rivojlantirish: qisqa she’r yoki ertaklarni
yod olish.

Rolli o‘yinlar: “Do‘konda”, “Shifokor” kabi
ijtimoiy vaziyatlarni o‘ynash.

Hissiyotlarni boshqarish: “Qog‘ozni g‘ijimla va
qo‘rqvingni chiqar” mashqi.

5 YOSHLI BOLALAR UCHUN KORREKTSION METODIKALAR

Maqsad: ijodkorlikni, ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish.

Art-terapiya: ertak qahramonini chizish va unga ism qo'yish.

Nutq mashqlari: "Gapni davom ettir" o'yini (psixolog gapni boshlaydi, bola tugatadi).

Ijtimoiy o'yinlar: "Do'stinga yordam beraman" (bola sherigiga yordam beradigan vaziyat yaratish).

Harakatli o'yinlar: "Signal ranglari" (qizil – to'xtash, yashil – yurish, sariq – tayyorlanish).

6 YOSHLI BOLALAR UCHUN KORREKTSION METODIKALAR

Maqsad: maktabga tayyorgarlik, tafakkur va muloqot ko'nikmalarini mustahkamlash.

Mantiqiy mashqlar: “Ortiqchasini top” (4 ta predmetdan mos kelmaydiganini ajratish).

Rolli o'yinlar: “O'qituvchi va o'quvchi” o'yini.

Nutqni rivojlantirish: hikoya tuzish (rasmlar asosida voqea yaratish).

Relaksatsiya mashqlari: “Bulut bo'lib uchamiz” – bola ko'zlarini yumib, bulut tasavvur qiladi.

7 YOSHLI BOLALAR UCHUN KORREKTSION METODIKALAR

Maqsad: maktabga psixologik tayyorlash, ijtimoiy moslashuvni oshirish.

Trening o'yinlari: "Tanishing" (bolalar doira bo'lib turadi va o'zlarini tanishtiradi).

Diqqat mashqlari: "Farqli narsani top" – ikki o'xshash rasmdan farqlarni topish.

Nutq va tafakkur: "Nega?" va "Nima uchun?" savollariga javob berish o'yinlari.

Stressni kamaytirish mashqlari: chuqur nafas olish, "Sehrli qo'l" (qo'lini yuragiga qo'yib tinchlanish).

Roli o'yin

“Do‘konda” rolli o‘yini

“Shifokor va bemor”

“Oilada”

“Do‘stlik ko‘prigi”

“Qahramon va qo‘rqinchli hayvon”

“Bir so‘z bilan fikringiz”

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TA'LIMNI
RIVOJLANTIRISH RESPUBLIKA
ILMIY-METODIK MARKAZI

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

Ishtirokingiz uchun rahmat!